

Методическай босуобуйа

Сөпкө сангарыахха
оҗо тылын сайыннарар альбом

Республиканскай семинарга методическай босуобуйалар презентацияларыгар 2019с Дьокуускай куоракка «Сөпкө сангарыахха» диэн оҗо тылын сайыннарар альбому баран билиһиннэрибитим.

Араас методикалары үлэбэр туһанабын

Алина Егорова ойуулары

Болдох бэлиэлэр:

- — артикуляция, тыныны эрчиллиилэрэ
- — ситимнээх сананы сайыннарыы
- — толкуйдуур, уруһуйдуур дьобуру сайыннарыы
- — истэр, өйдүүр дьобуру сайыннарыы
- — төрөппүт, иитээччи бэлиэтэнэригэр

Г83 **Григорьева, Екатерина Юрьевна.**
Сөпкө санарабын : оҕо тылын сайыннарар үлэлиир тэтэрээт / Екатерина Григорьева ; Алина Егорова ойуулары. — Дьокуускай : Айар, 2022. — 56 с. : ил. — (Саха уһууаана).

ISBN 978-5-7696-6591-2.
Агентство СІР НБР Саха

Логопед иитээччи Е.Ю. Григорьева онорбут үлэлиир тэтэрээтигэр оскуолаба кириэн иннинээби саастаах оҕону бүтэй дорбооннору чуолкайдык санараарга, дорбооннору арааран истэргэ үөрэтиигэ, тылын салпааһын байтыгыга, ситимнээх санатын сайыннарыыга аналлаах дьарыктар киридилэр. Артикуляция, тыныны, тарбах эрчиллилэрин уонна логопедической массааны хайдах онорору көрдөрөр видео матырыйааллар QR-код нөнгүө көстөллөр.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэбиригитин туйгуна, иитээччи А.Л. Степанова хоһоонноро киридилэр.

В рабочую тетрадь логопеда-практика Е.Ю. Григорьевой вошли упражнения и творческие задания для чёткого произношения согласных звуков, умения различать звуки, а также для обогащения словарного запаса и развития связной речи у ребёнка. Артикуляционные и дыхательные упражнения, пальчиковая гимнастика и логопедический массаж включены как в текстовом виде с наглядными рисунками, так и в видеоматериалах, доступных по QR-кодам.

В тетрадь также вошли стихотворения А.Л. Степановой, отличника образования Республики Саха (Якутия), воспитателя-педагога.

УДК 373.29+811.512.157(075)
ББК 74.102+81.634.1я70

© Григорьева Е.Ю., 2022
© Оформление. АО ННК «Айар», 2022

ISBN 978-5-7696-6591-2

КҮНДҮ ТӨРӨПҮТ, ИИТЭЭЧЧИ

Оҕону кыра эрдэбиттэн төрөөбүт тылга уһуйуу, санарар саналарын үөрэтии төрөппүттэргэ уонна иитээчилэргэ сүрүн сыал, бастакы боччумнаах сорук буолар. Иккис сорук — оҕо араас ыйытыктарга чопчу хоруйдуурга, толкуйдаан, сыымайдаан кэпсииргэ үөрэнэрэ. Үсүһүнэн — тарбах былчыннарын сайыннарыы, сурукка бэлэмнээһин. Ол курдук, бу тэтэрээккэ оҕо интэриэһин тардар, тылын, ситимнээх санатын сайыннарар, дорбооннору билэригэр, сөпкө санарарыгар аналлаах дьарыктар, эрчиллиилэр, хоһооннор киридилэр. Артикуляция, тыныны, тарбах эрчиллиилэрэ, логопедической массаас хайдах оноруллара QR-код нөнгүө көстөр видеоларга сиһилии быһаарыллар.

Нуучча тылын уустук дорбооннорун тэнинэн үөрэтэр сыалтан холобурдарга, соруудахтарга нууччалыы тыллар туттулуннулар.

Оҕо дьарыктанарын тухары дорбооннору санарара хайдах сайдан, уларыян испитин бэлиэтэнэргэ анал табылыысса бэриллэр.

Бу бэриллибит дьарыктары иитээчилэр, логопедтар, төрөппүттэр оҕо сайдар кэмин мүччү туппакка, тылын утумнаахтык сайыннарыыга таба туһаныахтарын сөп.

ДОРҮООНУ ЧУОЛКАЙДЫК САГАРА ҮӨРЭТЭБИТ

[С] ДОРҮООН

[с] (ыс) дорвоону сангарга уос уонна тиис ыпсыбаттар, тыл төбөтө аллараа тиис кэннигэр саһар, тыл көхсө кыратык өрө көтөүллэр. Тыл икки кытыгыта үөһээ балталарга сыстар.

 Артикуляция эрчиллиитэ: «Тииспитин ыраастыах», «Тиэстэ мэһи-йэбит», «Мичээр», «Кэтит тыл», «Тыал», «Олбуор». (QR-кодтаах 48–49 сирэйдэри көр).

 Тыныны эрчиллиитэ: «Ытыстар». (QR-кодтаах 50–51 сирэйдэри көр).

 Дорвоону сүһүөххэ араартарабыт, хатылатабыт.

ЭС ИС ӨС ҮС	ҮС УС ЭС ИС	СҮ СҮ СЭ СИ
АС ЫС ОС УС	ЫС ОС УС АС	СО СУ СА СЫ
ҮС ЭС ИС ӨС	ОС УС АС ЫС	СҮ СҮ СЫ СО

 Тылтан дорвоону истэ үөрэтэбит, хатылатабыт.

САА, СААС,
СӨМӨЛҮӨТ,
СУУМКА, СУОРАТ,
СОБО, СУГУН,
СИБЭККИ, ТААС,
БИЭС, СОНУН,

САҢЫЛ, КЫЫС,
САППААС, СААХАР,
СОКУОН, КУЙААС,
ТУУС, САХСЫРҮА,
СЫЛҒЫ, ХААС,
СЫМЫЫТ.

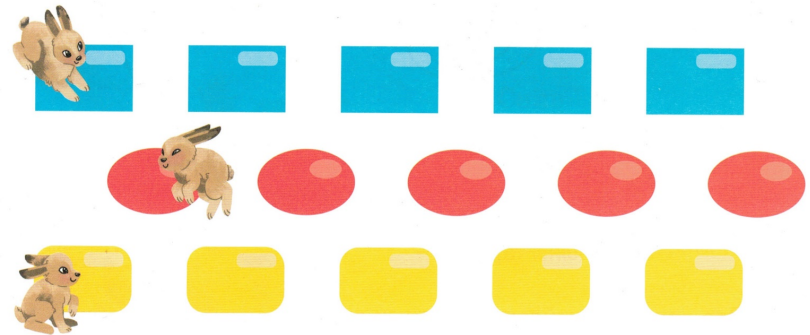
 [с] дорвоону аһаҕас дорвооннору кытта холбоон аахтарабыт, тыл толкуйдатабыт. Холобур, СО-БО, СУ-ГУН, ...

СО	СИ	ОС	ЫС
СУ	СҮ	УС	ҮС
СА	СЫ	ЭС	ӨС
СЭ	СӨ	ИС	АС

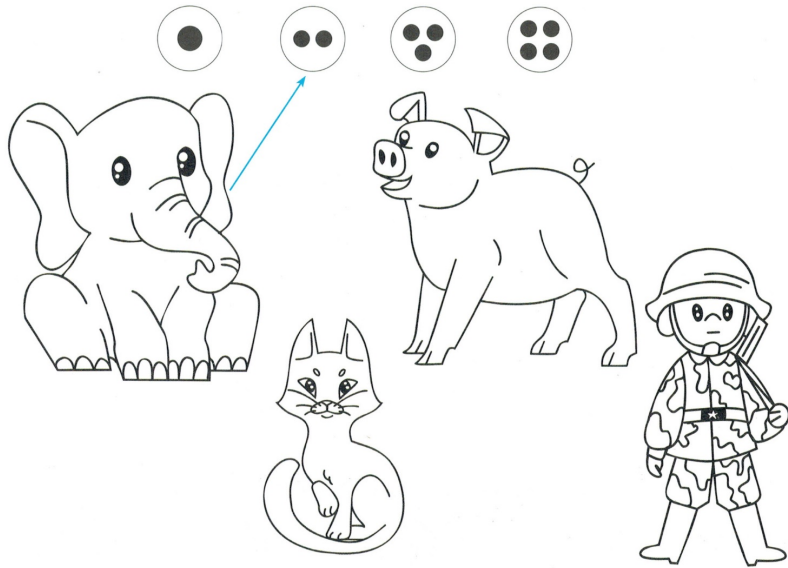
 Сураһыны батыһа сүһүөбү аахтара үөрэтэбит.

СА	СИ	СО	СУ

 [с] дорвоону сөпкө саһара эрчиллэбит, бөгүүрэттэн бөгүүрээсэ куо-базы кытта ыстанабыт уонна ол кэмнэ [с] дорвоону тэннэ саһара-быт.

 Ойуулары кырааскалатабыт уонна өгнөөх харандаастарынан соруудахтары толорторобут.

[с] дорҕоон ханнык тыл иннигэр иһиллэрий?
 [с] дорҕоон ханнык тыл кэннигэр иһиллэрий?
 [с] дорҕоон ханнык тыл ортотугар иһиллэрий?
 Ойуулары ааттаа, хас сүһүөхтээхтэрий? Сөптөөх тимэххэ сурааһыны тарт.

 Оҕо дорҕоону хайдах санарарын дьарык аайы бэлиэтэнэбит:

тыл иннигэр турар дорҕоону				
тыл кэннигэр турар дорҕоону				
тыл ортотугар турар дорҕоону				

 Өгнөөх харандааһынан сурааһыны батыһыннарабыт.

 [с] дорҕоону хоһоонно хатылатабыт.

Сибэкки

Сиздэрэй сибэкки
 Симэммитэ кэрэтин,
 Сиртэн быган күн диэки
 Чолойбута дыктитин.

Саас

Сааһы олус сөбүлүүбүн,
 Сылаас күнү күүтэбин,
 Салааскабын соһоммун
 Сыырга сырылыы сүүрэбин.

Артикуляция эрчиллэлэрэ

Аата	Биһаарыта
Ат ыстаналыыр	Тыл төбөтүн таналайга хам сыһыаран тыастаахтык тыаһатабыт. Сыала: тыл төбөтүн эрчийи, тыл аннынаабы былчыны ууннаран эрчийи.
Баарыс	 Айабы киэнник атан тыл төбөтүн үөһээ тиис кэннигэр миилэсэ сыһыарабыт, кэтит тылы иннин диэки токурутабыт. Сыала: тыл аннынаабы былчыннары сайыннары.
Барабаан	Уоһу-тииһи сэгэтэн мичээрдибит уонна тыл төбөтүнэн үөһээни тиистэр кэннилэрин Д-Д-Д диэн дорҕоону саһара-саһара таарыйабыт. Сыала: уос тулатын, тыл төбөтүн былчыннарын сайыннары.
Күөмэйгин сайһан	 Айабы киэнник атабыт, тыл алын тиис анныгар сытар уонна уунан сайһанар курдук салгын таһааран сайһанабыт. Сыала: тыл аннынаабы былчыннары сайыннары.
Кэтит тыл	Кэтит тыл төбөтүн аллараа уоска уурабыт уонна уһундук тутан турабыт. Үөһээни уоска тылы даһатыллыбат. Сыала: тыл былчынын сымнаты.
Минньигэс барыанһа	 Кэтит тыл төбөтүнэн үөһээни уонна алын уоска барыанһа сыстыбытын курдук салбанабыт. Сыала: уос тула былчыннары сайыннары.
Мичээр	Тииспитин көрдөрөн күүскэ мичээрдибит, онтон уоспутун холкутатабыт. Хатылыбыт. Сыала: уос тула былчыннары сайыннарыуо
Олбуор	 Тиистэрбитин күүскэ ытырабыт, мичээрдибит. Сыала: уос тула былчыннары сайыннары.

Тыныны эрчиллэлэрэ

Аата	Биһаарыта	Видео
Ытыстар 	Көнөтүк турабыт. Ытыстарбытын сирэйбит аттыгар тутабыт, толохлуктун түһэрэбит. Кылгастык муннубутунан тыастаахтык салгыны эзирийэбит уонна тэннэ сутурукпутун тутабыт (салгыммытын таһаарар кэммитигэр). Муннубутунан эбэтэр аяхпытынан салгыммытын таһаарар кэммитигэр тарбахтарытын сымнатан, сутурукпутун ыытабыт. 	
Ойуолааһын 	Уна атахпытын биир хардыы инники уурабыт, ханас атахпыт биир хардыы кэннибитигэр. Ыйааһыммытын икки атахпытыгар тэннибит. Салгыы ййааһыммытын инники атахпытыгар түһэрэбит, салгыны муннубутунан эзирийэн баран, кыратык чохчонноон ылабыт. Турарбытыгар тыыммытын таһаарабыт, онтон кэлин атахпытыгар ййааһыммытын түһэрэн эмиэ чохчоннуубут. Атахтарытын атастаһыннарабыт. 	
Бокулуон 	Көнөтүк турабыт, илиибит аллара. Иннибит диэки кыратык төнкөйөбүт, көхсүбүтүн бөкүнүтэбит. Төбөбүтүн, илиибитин аллара түһэрэбит. Төнкөйөн туран күүскэ салгыны эзирийэбит, турарбытыгар салгыммытын муннубутунан эбэтэр аяхпытынан таһааран турабыт. 	
Үнкүү хаамыта 	Көнөтүк турабыт. Илиибит аллара, уна тобукпутун испитигэр диэри өрө таһаарабыт, ол кэмнэ ханас атахпытыгар кыратык чохчойобут. Хас хамсаны аайы салгыны эзирийэбит, таһаарабыт. Салгыы ханас атахпытыгар оноробут. 	
Санныбытын кууһабыт 	Көнөтүк турабыт. Илиибитин, санныбытын тэнник токурутабыт, тарбахтарытын утарыта тутабыт. Салгыны эзирийэр кэммитигэр илиилэрбитинэн санныбытын кууһабыт (илиилэрбит тэннэ хамсыахтаахтар). Салгыммытын таһааран, көнөтүк турабыт. 	

Тарбах эрчиллэлэрэ

Кыра оџо тарбахчааннарын төһөнөн эрчийэбит да, соччонон оџо са-
нарар саната, тыла-өһө, тулалыыр эйгэ туһунан билиитэ уонна ылынар
дьобура түргэнник сайдар.

Аата	Хайдах оноһуллара
<p>Веер</p> 	<p>Тарбахтары саратан баран илиибитин үөһэ-аллара хамсатабыт.</p>
<p>Мээчик</p> 	<p>Тарбахтары саратабыт, онтон сутуруктуу тутабыт.</p>
<p>Дорооболоһуу</p> 	<p>Тарбахтар төбөлөрүн холботолуубут, дорооболоһобут.</p>
<p>Саарык</p> 	<p>Тарбахтарбытын саратабыт, холбуубут уонна төкүнүтэбит.</p>
<p>Пианино</p> 	<p>Тарбахтарбыт төбөлөрүнэн пианиноҕа оонньууру үтүгүннэрэбит.</p>
<p>Барабаан</p> 	<p>Тарбахтарбыт төбөлөрүнэн барабаанна оонньууру үтүгүннэрэбит.</p>
<p>Дудочка</p> 	<p>Тарбахтарбыт төбөлөрүнэн дудочкаҕа оонньууру үтүгүннэрэбит.</p>

Флажок		Биир ытыспытын сутуруктуу, иккиспитин кенөтүк тутабыт, бэйэ-бэйэлэригэр сыһыарабыт. Хардары-таары уларытабыт, түргэтиибит.	
Юла		Тарбахтары хомуйан сутуруктуу тутабыт, ыйар тарбахпытын ыйдаран түргэн-түргэнник эргитэбит.	
Чуораан		Тарбахтары бэйэ-бэйэлэригэр киириэстии тутабыт. Ортоку тарбахпытын чуораан тылын курдук аллара түһэрэбит.	
Күлүүс		Ханас илиибит ыйар тарбажа күлүүс буолар, уна илиибит сутуруга сомуок буолар. Күлүүһү арыяр курдук унаханас эргитэбит.	

Логопедической массаас

Имэрийии — сирэйи тарбах төбөтүн дабайан имэрийии, уһугуннарыы. Ууннарыы — сирэйи тарбах төбөтүнэн ууннары тардыы. Вибрация — тарбах төбөтүнэн оргууй тонсуйуу, тарбах төбөтүнэн баттаан илиини араарбакка эргитэн төгүрүтэ-төгүрүтэ тардыы.

Сирэй чааһа	Массаас хайдах оноһуллара		
Сүүс		Сүүс ортотуттан чэчэгэйгэ диэри имэрийии, ууннарыы, вибрация.	
		Хаастан сабалаан үөһээ баттахха диэри имэрийии, ууннарыы, вибрация.	

Иэдэс		Айах кытыытыттан сабалаан чэчэгэйгэ диэри имэрийии, ууннарыы, вибрация.	
		Чэчэгэй аттыттан сабалаан сынаахха диэри имэрийии, ууннарыы, вибрация.	
Мурун		Мурун ойоһонуттан сабалаан кулгаахха диэри имэрийии.	
		Харах аттыттан сабалаан мурун устун имэрийии.	
Мурун анна		Мурун кытыытыттан уоска диэри төгүрүтэн имэрийии, вибрация.	
		Мурун кытыытыттан сынаахха диэри төгүрүтэн имэрийии, вибрация.	
Уос уонна айах		Уостан уна-ханас төгүрүтэн имэрийии.	
		Хантатан сынаах аннын төгүрүтэн имэрийии.	

Методическай
босуобуйаны
үлэбэ туһаны

БОЛБОМТОБУТ ИЊИН МАХТАЛ!

